

Associació
del Museu de la Ciència i de la Tècnica
i d'Arqueologia Industrial
de Catalunya

10-12.11.22

**XII JORNADES D'ARQUEOLOGIA
INDUSTRIAL DE CATALUNYA**

**PATRIMONI INDUSTRIAL:
LES TECNOLOGIES
I EL SEU IMPACTE A LA SOCIETAT**

A, 2020, 22)

LA FABRICACIÓ DEL MOBLE A LA GARRIGA. UNA APROXIMACIÓ A UNS DELS EPISODIS DE LA HISTÒRIA RECENT DE GRAN IMPACTE SOCIO-ECONÒMIC I URBÀ

MARGARIDA GENERA I MONELLS.

PREHISTORIADORA I ARQUEÒLOGA. DRA. EN FILOSOFIA I LLETRES, UB. GRADUADA EN ARTS APLICADES (ESCOLA MASSANA).

PARAULES CLAU: ARTESANAT DE LA FUSTA, EBENISTERIA, ANYS 1960-1980, FIRA DEL MOBLE DE LA GARRIGA.

RESUM

Aquesta comunicació té per objectiu analitzar alguns dels factors que conflueixen en un episodi de la història recent de la Garriga, Vallès Oriental —entre els decennis dels anys seixanta i vuitanta— que impulsaren tot un procés transformador expansiu del municipi fins a incorporar-lo en l'òrbita de la industrialització pròpia dels temps moderns. Es cerquen els precedents del treball especialitzat de la fusta en les arts menestrals del *Modernisme*, tot enaltint el paper que van tenir els seus protagonistes —fusters i moblistes—, llur creativitat en els dissenys i innovacions tecnològiques introduïdes, amb referents als països nòrdics, d'acord amb els models estètics i estilístics italians, que els permeté la fabricació de productes de gran qualitat i prestigi amb reconeixement internacional, mostrats en diverses exposicions organitzades dins del mateix nucli urbà: *Les Fires del Moble de la Garriga*. Així mateix, la presència d'empreses i empresaris amb talent en aquesta localitat generà més oportunitats de treball i comerç, que van propiciar l'engrandiment econòmic i demogràfic, que culminaren en la configuració d'una Garriga de gran dinamisme industrial consolidat, que enriqueix encara més la imatge de la vila termal per antonomàsia i d'estiueig, assolida molt abans, afavorint el benestar i progrés dels seus vilatans.

INTRODUCCIÓ

El poble de la Garriga, gairebé sempre es vincula amb el termalisme, una vila d'estiueig i de benestar, que a començaments del segle XX va assolir un gran prestigi i refinament —sobretot com a conseqüència de la presència d'un sector de la societat, en particular, la burgesia i part de la intel·lectualitat— que cercava un lloc proper a Barcelona, que els permetés gaudir dels beneficis de les bones condicions climàtiques i paisatgístiques d'aquesta localitat a més dels pròpiament salutífers per les propietats de les seves aigües termals. L'any 1403, se l'havia denominat *Les Caldes de la Garriga* (HG, vol, p. 42-43).

Tots aquests factors conflueixen amb l'emergència d'un moviment ideològic que irradia creativitat, innovació i —per segons què— erudició en les diferents facetes de la cultura i de les arts, que denominem, *modernisme*, amb vius testimoniatges, avui encara presents, sobretot a través de l'arquitectura ornamentada amb elements ceràmics, mosaics i vitralls sobris, però de gran bellesa compositiva, a més del treball del ferro i *sobretot de la fusta*.

Ara —un segle més tard— *s'intenta reviure aquells temps*, recuperant —un cap de setmana a l'any— aquell aspecte esplendorós, que en gaudiren alguns, mentre altres ho contemplaven des de fora. La transcendència projectada vers la població fou restringida. En realitat, es limità a *la creació de llocs de treball i la professionalització d'algunes arts menestrals*, que en el fons no és massa poc. Ans el contrari, perquè potencià el talent i les habilitats dels artesans dels vells oficis, dels quals hem heretat un preciós llegat gràcies al seu treball laboriós.

Posteriorment, aquesta mateixa vila va viure —entre els decennis dels anys seixanta i vuitanta— un nou episodi de la seva història recent, segons la meua opinió molt personal, encara més rellevant. Va impulsar tot un procés transformador expansiu del municipi fins a incorporar-lo en l'òrbita de la industrialització pròpia dels temps moderns amb contactes geogràficament molt llunyans. Malgrat la importància de la petja deixada, avui, la major part dels testimoniatges es van esborrant de forma veloç, fins a romandre gairebé en l'oblit, tot esvaint la nostra sensibilitat de ser capaços de reconèixer-ne llur rastre, ara ja estel·lar.

Objectius

D'acord amb el lema d'aquest congrés, em proposo reunir el màxim de dades fins ara possibles referents a l'etapa històrica de la Garriga en què va ser un dels punts de la Península amb més prestigi en el ram de l'ebenisteria, com a punt de partida d'un estudi molt més ampli que farem en el futur, seguint les traces dels vestigis que ens han deixat, no solament relacionades amb aquest ofici, sinó també l'aportació de moltes persones de gran talent, que van contribuir a forjar aquest capítol de la història del nostre poble.

Un altre dels nostres propòsits és sensibilitzar a la ciutadania sobre el valor patrimonial de les instal·lacions fabrils, eines, maquinària —utillatge en general— en relació amb el moble, per tal d'evitar la seva desaparició i oblit.

Així mateix, ens estenem especialment en casos molt concrets, com és el de *Mobles DEG*, per disposar de més documentació que dels altres tallers, en ser filla d'un dels socis fundadors. Honestament, malgrat els vincles que hi puguin existir, tinc la convicció que aquesta empresa, mereix el reconeixement de pertànyer al grup de les més paradigmàtiques i rellevants, per la qualitat dels articles fabricats i ser pionera en diversos aspectes innovadors en aquest ram de la indústria, en un entorn molt competitiu amb grans empresaris i bons operaris-artesans.

METODOLOGIA DE TREBALL I TRACTAMENT DE LES DADES

En primer lloc, hem recopilat tota la informació que teníem a l'abast, incloses les referències

ent ideològic que irradià
cetes de la cultura i de les
ncara presents, sobretot a
cs i vitralls sobris, però de
sta.

rant —un cap de setmana
e altres ho contemplaven
gida. En realitat, es limità
menstrals, que en el fons no
s dels artesans dels vells
laboriós.

nis dels anys seixanta i
nió molt personal, encara
nicipi fins a incorporar-
ntactes geogràficament
part dels testimoniatges
vaint la nostra sensibilitat

dades fins ara possibles
e la Península amb més
més ampli que farem en
elacionades amb aquest
contribuir a forjar aquest

el valor patrimonial de
ació amb el moble, per

n és el de *Mobles DEG*,
n dels socis fundadors.
que aquesta empresa,
ques i rellevants, per la
dors en aquest ram de
operaris-artesans.

S
ncloses les referències

bibliogràfiques: llibres i articles, a més de notes de premsa, fulletons publicitaris, cartells, etc. També s'ha dut a terme una primera recerca de documents arxivístics (AMLG), on pràcticament no es conserva cap dada important. Ara bé, ens ha resultat fonamental, la informació reunida per Josep Genera Bartolí, autor del llibre *El moble a la Garriga* (2001), qui després d'una llarga trajectòria en el camp de la fusta i amb molts lligams personals amb els mateixos protagonistes, a l'edat de vuitanta anys va decidir recopilar totes aquestes vivències en una publicació, que per ser un referent en la temàtica mereix una continuació, més aprofundida i actual.

Un segon bloc de dades, s'ha obtingut mitjançant els treballs efectuats sobre el terreny a la percaça de vestigis, complementades amb la informació transmesa per alguns protagonistes encara vivents que hem pogut entrevistar.

Finalment, s'han visitat alguns museus i col·leccions sobre aspectes específics relacionats amb la fusta i el seu treball, que ens han permès obtenir una visió més àmplia sobre la temàtica eixamplant l'horitzó de la nostra recerca. Entre aquests espais patrimonials, hem acudit als següents llocs: Museu del Disseny, Museu de la Porta a Pézenas a l'Erau, sota la iniciativa i mestratge del prestigiós artesà, Serge Ivorra...

UNS APUNTS SOBRE L'EBENISTERIA

Ens referim a l'activitat de *manufacturar mobles* —bàsicament de caixa— en tallers específics per a desenvolupar aquest "bell" ofici, estèticament bonic, però també "vell" per la seva antiguitat.

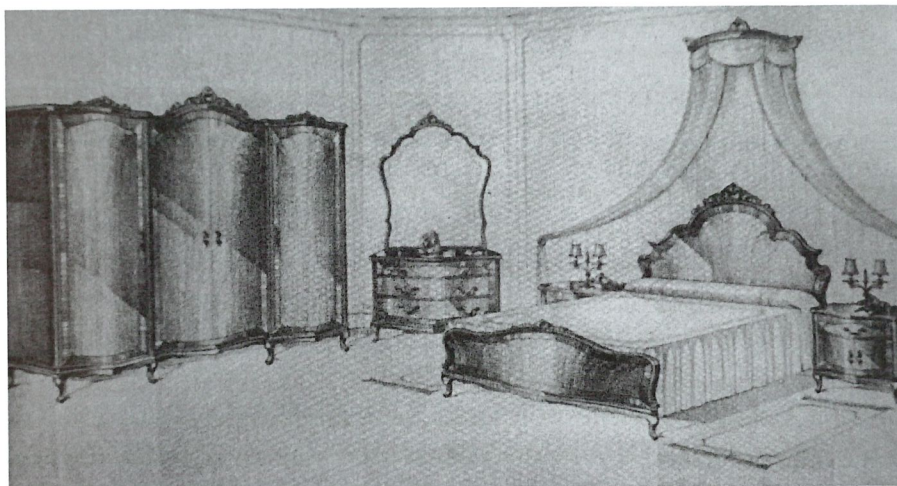
La matèria primera fonamental és la fusta, extreta de les zones boscoses més adients, tenint en compte les propietats dels arbres i la idoneïtat del seu emplaçament. A la fusta, se l'ha arribat a denominar el "Geni dels boscos i la mare del moble" (Genera 2001, 10). En la selecció de les espècies s'han de tenir en compte llurs qualitats i prestacions, d'acord amb les exigències tècniques, la forma, color, olor, duresa, contracció, enguiximent, compactació, porositat, llisor, vetes, brillantor, color, olor... a més de les tendències estilístiques de la moda imperant. També, cal valorar la seva resistència a les humitats i a l'acció dels insectes.

A la Garriga, se solia emprar el pi i el faig, sobretot quan s'aplicava algun revestiment, mentre que s'escollia la teca quan la fusta anava vista al natural.

Unes pinzellades d'història del moble al segle XX

El Modernisme (1905-1920), un moviment ideològic amb una gran projecció social, econòmica, però sobretot artística, va promoure les arts menestrals, amb el treball minuciós d'artesans molt qualificats en les respectives especialitats, moltes de les quals estan relacionades amb la fusta i la seva ornamentació.

Ara bé, tot i que de fusteries amb excel·lents operaris a la Garriga n'hi havia des de molt antic, podem considerar que el primer taller d'ebenisteria instal·lat en aquest municipi fou creat l'any 1925 per Ramon Ciurans al carrer Farrans. Prèviament havia treballat com aprenent al taller de la Solfa, on fabricaven rotlles de pianola. Posteriorment, es convertí en una empresa pionera que

3. 1. Conjunt d'elements que conformen un dormitori propi dels anys seixanta a la Garriga, produït en el taller de R. Ciurans. (Font: J. Genera Bartolí: 2001)

va anar transmetent l'ofici a diferents generacions. És en aquest taller on es van formar molts dels bons ebenistes de la Garriga. Va ser innovador en l'organització del treball en "remesa", amb mecanització escassa, fabricant dormitoris. Un dels seus trets diferencials fou l'ornamentació en talla, com element essencial en el modelatge. (Figura 3.1)

Poc a poc, es va anar formant un entramat de petits fabricants fins als anys seixanta, que es va produir una autèntica eclosió empresarial centrada en el moble, generalment destinat al consum domèstic. Posteriorment, es va anar fabricant mobiliari d'oficina i fins i tot per a biblioteques d'universitats.

J. Mauri en la seva *Història de la Garriga*, 1954: deia que —igualmente, com en el cas de les rajoleries— a conseqüència de la creixent demanda de construcció d'habitatge per als estiuencs —atrets per les bones condicions d'aquest poble— les arts de la fusta van seguir prosperant. A mitjans del segle passat, Josep Mauri esmenta l'existència de diversos tallers d'ebenistes, entre ells, els d'Esteve Rocafort Roig, Josep i Sebastià Oliver Viñas de Can Bagulaire, Miquel Masó Fontanals, Josep Galbany Arnaus —àlies Sínia— així com Miquel Oliveras. Per tant, el treball de la fusta a la Garriga era una praxis molt desenvolupada, com hem esmentat abans.

OFICI I TALENT

De l'artesà a la mecanització. La "fabricació en cadena". 1960-1980

En el decurs d'aquestes dues dècades es produeix l'autèntica eclosió industrial en l'afaiçament d'un mobiliari versàtil i de gran qualitat, coincidint en uns moments de remuntada socioeconòmica i cultural, però sobretot amb l'impuls de professionals en l'ofici i amb gran talent, l'esforç dels quals conflueix en uns mateixos objectius, si més no semblants.

RELACION DE FABRICANTES DE MUEBLES Y EMPLEAZAMIENTO SEGUN COTAS.
1 - Bartolín.
2 - Morera Hnos.
3 - Boluda.
4 - Codina.
5 - Blas-Form.
6 - Fortuny.
7 - Coch.

1. Plànol de la Moble. (Font:

En una dels eixos diferents e del decenni de les emp dels anys s noves estr terrenys p de la total subsidis d continuar continuïta

Entre de dissen diferenciat del comp preparaci bona form

Garriga, produït en el taller de R. Ciurans.

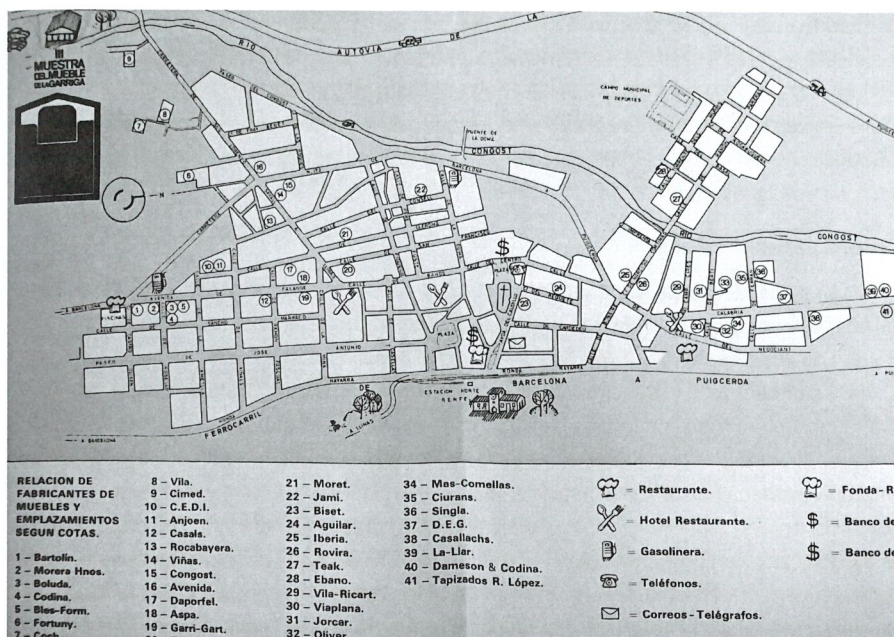
taller on es van formar molts
ció del treball en "remesa", amb
erencials fou l'ornamentació en

ants fins als anys seixanta, que
el moble, generalment destinat
iliari d'oficina i fins i tot per a

ualment, com en el cas de les
ió d'habitatge per als estiuers
a fusta van seguir prosperant. A
versos tallers d'ebenistes, entre
de Can Bagulaire, Miquel Masó
el Oliveras. Per tant, el treball de
em esmentat abans.

1960-1980

autèntica eclosió industrial en
nt en uns moments de remuntada
ofessionals en l'ofici i amb gran
més no semblants.

1. Plànol de la Garriga. Situació de les fàbriques i tallers més importants de la Garriga, que van participar en la III Fira del Moble. (Font: Tríptic editat en ocasió de la Fira).

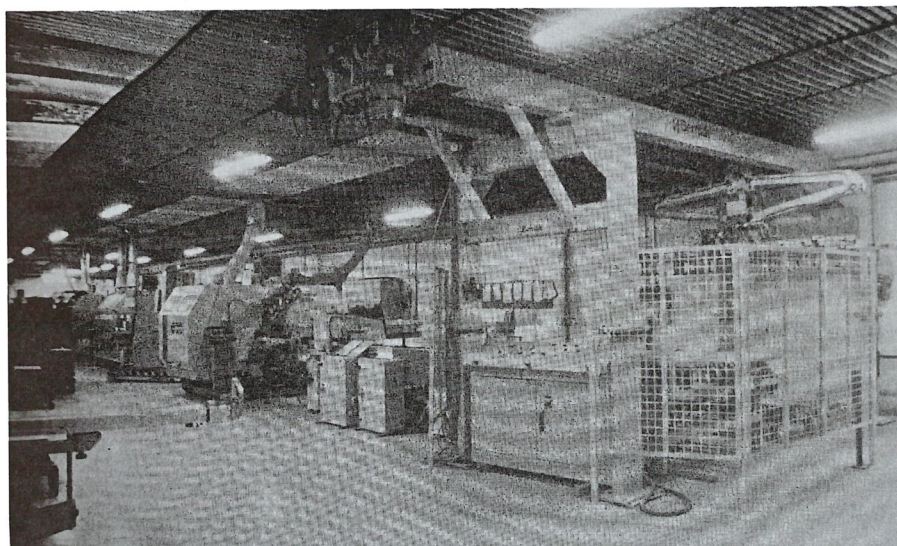
En una primera etapa els tallers es trobaven disseminats per tot el terme, principalment al llarg dels eixos viaris. La seva distribució la tenim ben documentada pels plànols editats en motiu de les diferents edicions de les fires del Moble (1968-1970). (Figura 1) És justament, a començaments del decenni dels anys setanta quan es va crear el polígon industrial que havia de facilitar l'expansió de les empreses que anaven prosperant. Però la crisi econòmica que es va viure a les darreries dels anys setanta va truncar aquella breu "espurna" de prosperitat industrial i va obligar a "repensar noves estratègies" per tal d'adequar-se als nous temps. En determinats casos, l'adquisició de nous terrenys per part d'alguns empresaris, que amb visió de futur preveïen expandir-se, es van salvar de la total fallida, ja que la venda d'aquells solars els permeté compensar amb els corresponents subsidis d'acomiadament als treballadors que van haver de plegar. Una part més minoritària va continuar fabricant, com és el cas de Grup MOB que podem dir que fou la successora amb certa continuïtat empresarial de Mobles DEG, perdurant fins al 1998.

Entre les innovacions més notables hem d'esmentar la mecanització en cadena i la idea de dissenyar Programes de mobles compostos. La modulació va permetre crear conjunts diferenciats amb múltiples combinacions de peces o mòduls, segons les necessitats i gustos del comprador. Aquests canvis introduïts en la fabricació del moble també va requerir la preparació adequada dels treballadors: La innovació i l'especialització comportava, doncs, una bona formació, a part de llurs habilitats i talent.

Durant aquella etapa es va dur a terme una constant percaça de noves idees, així com de l'excel·lència en els resultats, tot fomentant la introducció de noves tecnologies i practicant sempre el bon ofici, a més d'estimular la competitivitat amb l'esforç del propi treball. El resultat, fou la implementació d'un entramat empresarial que en determinats moments s'agruparen formant un autèntic "clúster" molt especialitzat i capdavanter en el país, amb la *Unió de fabricants de Mobles de La Garriga*.

Tallers paradigmàtics

Mobles DEG, S.L. Se'ls va denominar així, com a resultat de la alineació de la lletra inicial del cognom de cadascun dels tres socis que van constituir l'empresa, durant la seva primera etapa. Fou constituïda l'any 1962 fins al 1970, que Josep Enrich es retirà de la societat per a fundar juntament amb el seu cosí Camil, una de nova: *Park Mobil*. Malgrat això, la fàbrica va continuar amb el mateix nom fins més d'un decenni. Pel que fa a les instal·lacions s'ocupà una nau construïda un any abans, seguint els models de l'època, on s'ubicà una primera empresa ja creada per dos dels mateixos socis, denominada *ENGESAL*, formada per la síl·laba inicial del primer cognom dels tres propietaris: J. Enrich, J. Genera i M. Salvador. Aquesta, es va dedicar a l'emmagatzematge i venda de productes auxiliars (taulers, xapes i fustes), per a l'emergent indústria del moble. Alguns dels espais —situats en el carrer Calàbria— es conserven pràcticament intactes respecte a l'estructura original, dibuixada pel mateix J. Genera. En convertir-se en una fàbrica de mobles es van haver d'ampliar i adequar a la maquinària. (Figura 2)

2. Imatge d'un dels tallers en funcionament. (Font: J. Genera Bartolí: 2001, 115)

Valorat en perspectiva amb un dissenyador fins al més petit detall treballar en els tallers encàrrecs de tots els El 1962 Fou cofundador

D'altra banda, Josep Enrich, "moblenistes", per —més equatorial, on va treballar bon coneixedor de l'ofici

Josep Genera, treballant preparat a la paraula pedagògica i formant d'aprendre i innovar

Fou la primera etapa altament mecanitzada que a Catalunya es va la finalitat de millorar i la *Solrac* de Sant Joan fou la utilització de la cinematogràfica (o formatius del personal tècniques punteres més selectes. La solrac disseny i materials amb pell de la millor

Ara, molts anys després impresos de forma de programes com llibreries circulars, *Jokey*, etc. (Figura 3)

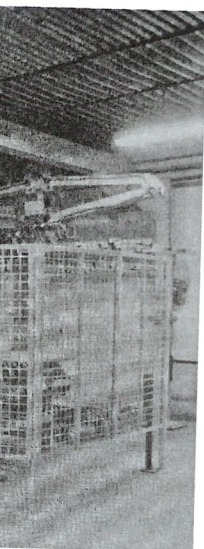
Aquesta empresa no hi va participar

ELS ARTESANS

Tot i la mecanització ha continuat sent el seu vessant.

oves idees, així com de
tecnologies i practicant
propi treball. El resultat,
moments s'agruparen
amb la Unió de fabricants

ació de la lletra inicial
durant la seva primera
irà de la societat per a
grat això, la fàbrica va
instal·lacions s'ocupà
n s'ubicà una primera
formada per la sil·laba
M. Salvador. Aquesta,
ulers, xapes i fustes),
n el carrer Calàbria—
dibuixada pel mateix
mpliar i adequar a la

Valorat en perspectiva, comprovem que els tres socis formaren un gran equip. Comptaven amb un dissenyador extraordinari, el Ramon Dameson, artista i gran dibuixant, perfeccionista fins al més petit detall en tots els acabats. S'havia iniciat en el taller de Bartolín, per més tard treballar en els tallers de Viaplana i Ciurans. Inicialment, s'havia establert com a tallista, rebent encàrrecs de tots els moblistes que el necessitaven. Les gúbies eren afaïçonades pel seu pare. El 1962 Fou cofundador de Mobles DEG SL fins al 1984.

D'altra banda, Josep Enrich s'havia format al taller de R. Ciurans, just la "cantera dels bons ebenistes", per —més tard— desplaçar-se als territoris de l'antiga colònia espanyola a la Guinea equatorial, on va treballar com a carrosser en l'empresa *Transportes Africanos*. Era, per tant, un bon coneixedor de la fusta amb gran experiència en el seu treball.

Josep Genera, treballador incansable i voluntariós, fou un gran gestor amb visió de futur, preparat a la paradigmàtica *Escola del Treball* a Barcelona, exemplar pels seus mètodes pedagògics i formació de les persones amb professors molt excepcionals. Inquiet, amb l'afany d'aprendre i innovar constantment, partia d'una bona experiència empresarial.

Fou la primera fàbrica d'ebenisteria amb 60 treballadors, que a l'any 1967 es trobava altament mecanitzada. Fou pionera en emprar vernissos poliuretans importats d'Itàlia ja que a Catalunya encara no es fabricaven, a més de la seva "aplicació en cortina". Amb la finalitat de millorar resultats es van establir contactes entre les firmes *Millessi* italiana i la *Solrac* de Sant Just Desvern per tal de fabricar-los aquí. Una altra innovació notable fou la utilització de palissandre del Brasil per a mobles de grans sèries i en fer publicitat cinematogràfica (Genera, 2001). Com ja s'ha dit, es va tenir molta cura en els aspectes formatius del personal del propi taller, organitzant estades a Itàlia amb la finalitat de conèixer tècniques punteres a l'empresa *Sormani*, tot introduint a casa nostra alguns dels productes més selectes. *La sella*, per exemple, es pot considerar una petita "joia" de butaca pel seu disseny i materials emprats. Estava afaïçonada amb fusta de palissandre, tota entapissada amb pell de la millor qualitat.

Ara, molts anys més tard, podem recordar tots els models fabricats a través dels catàlegs, impresos de forma exquisida amb tota mena de detalls referents a la seva producció. Es tractava de *programes componibles* que s'adaptaven a tots els espais imaginables, tancant àmbits, llibreries circulars, etc. Entre aquests dissenys, esmentem el *Programa Mural*, el *Camaleón*, el *Jokey*, etc. (Figura 3.2)

Aquesta empresa, en un inici, promogué la creació del *Consorci del Moble*, tot i que finalment no hi va participar amb la implicació desitjada.

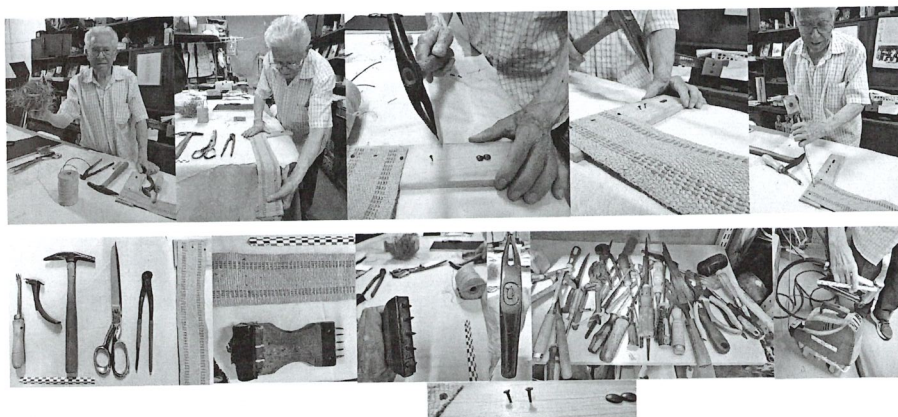
ELS ARTESANS DELS BELLS OFICIS: LA FIGURA DEL TAPISSER

Tot i la mecanització de forma generalitzada en la producció del moble, el treball del tapisser ha continuat sent una labor que ha de valorar-se com a pròpia d'un mestre artesà en tots els seus vessants.

COMPOSICIONES
212 cm. alto, LIBRERIA SALON PUENTE.
sistema plafón
74 " " APARADOR COMEDOR
142 " " LIBRERIA

3. 2. Conjunt del programa *Camaleón*, de l'empresa Mobles DEG. (Arxiu fotogràfic: J. Genera Bartoli)

4.1 i 4.2. Cadena operativa del tapisser i les seves eines.

A la Garriga, encara el nostre amic Ramón López —viu testimoniatge d'aquella etapa— ens ha pogut explicar en què consistia el seu treball. (Figura 4.1 i 4.2.)

La cadena operativa comprenia diverses fases, que sintetitzem a continuació, especificant les eines utilitzades.

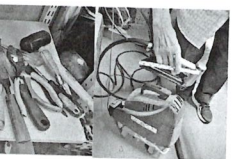
En primer lloc, calia escollir la crin, per constituir una de les bases del seu ofici.

COMPOSICIONES

m. alto, LIBRERIA SALON PUENTE.
sistema plafón
" " APARADOR COMEDOR
LIBRERIA

Bartoli)

de d'aquella etapa— ens

continuació, especificant

el seu ofici.

1. **Crin vegetal** o fibra natural que se serveix en trenes. Cal desfer-les per a treballar. És la base primordial de la tapisseria, que serveix per farcir/emplenar.
2. **Massa/Pòta de cabra**. Màneg de fusta + punta de ferro bifurcada que serveix per a l'extracció de les tatxes. La versió moderna, paral·lelament a l'aparició del compressor —als anys seixanta— és tota de fusta amb els extrems imantats.
3. **Tensor/estirador** del jute local. Té una cara protegida per a evitar malmetre el moble. La part superior porta una sèrie de pues de ferro.
4. **Massa per a desclavar tatxes**.
5. **Tatxes**. (calota + tija metàl·lica) Tenia la doble funció d'embellir, però també de subjectar, tot rematant. Primer eren de llautó i bronze de foneria amb la tija de ferro. Més tard, es van fer totalment de bronze.

ESTRATÈGIES COMERCIALS

En el decurs d'aquesta etapa es van cercar diferents formes de promoció i venda dels productes fabricats. La de més transcendència fou *La Fira del Moble de la Garriga*, una mostra fefaent del prestigi pel disseny i qualitat, representant la culminació de l'esforç del treball col·lectiu amb l'afany de superació —tant de treballadors com d'empresaris— avançant en el món modern de la tecnologia i del benestar que tots albiraven. En definitiva, aquestes mostres van constituir un autèntic aparador del nivell de prestigi assolit en el ram en la indústria del moble, a més d'una plataforma de llançament i projecció vers l'exterior. Se'n van organitzar dues edicions.

La primera es va desenvolupar entre els anys 1967 i 1970. Gràcies a la publicació dels fulletons amb el mapa de situació dels tallers participants, disposem d'algunes pistes per a seguir cercant més informació, així com el recull de comentaris deixats en la premsa local. La primera entre el 24 i 29 de maig de 1967, ocupà uns espais del *Casino* de la Garriga, cedits gratuïtament. Van participar-hi 21 dels 33 expositors que hi havia, amb un total de 5000 visitants. A través d'una entrevista a un dels empresaris sabem que, aleshores, existien 33 tallers dedicats a la indústria del moble.

A la 2a Mostra, entre el 9 i el 13 de juny del 1968, hi van acudir 30 expositors dels 36 registrats. Aleshores es va instal·lar a l'aixopluc d'una carpa en el camp de futbol. La 3a fou entre el 3 i 8 de juny de 1969, cobrint un espai de 3000 m en una esplanada a l'entrada sud del nucli urbà, venint de la via de l'Ametlla. Resultà una mostra d'innovacions i avantguarda on es pretenia plasmar la marca amb personalitat pròpia de la Garriga (*Figura 5*). Finalment la darrera d'aquesta primera edició va tenir lloc a l'any 1970, però ja no dins del terme municipal, sinó que fou incorporada a *la Feria de Muestras de Barcelona*. La presència garriguenca va quedar —en certa manera— diluïda pels altres expositors forans, perdent així, una part de la seva identitat.

La nova represa en una segona edició va tenir lloc entre finals del segle XX i els primers anys del segon mil·lenni amb la col·laboració de la *Unió de Fabricants de Mobles de La Garriga*,

5. Vista de la III Fira del Moble a la Garriga, l'any 1969. Al fons es veu la fàbrica dels germans Vila. (Arxiu fotogràfic: J. Genera Bartolí).

7 fires en total. Aquests nous esdeveniments es varen dur a terme en el Barri de Ca N'Illa, des d'aleshores sense cap més continuïtat.

A part del *Consorci del Moble*, es van obrir molts més comerços destinats a la venda del producte fabricat, fins i tot es va idear un itinerari per anar a comprar o senzillament cercar assessorament de professionals experts: *La Ruta del Moble de la Garriga*. Aquesta fou una altra iniciativa molt suggerent d'un grup d'empresaris —a les darreries del segle XX/inicis del XXI— també sota el lideratge de Ramon Dameson, aleshores ja pertanyent a la firma *Dameson, Disseny i Decoració*. Hom proposava la visita d'una vintena de comerços de mobiliari, tot fent una curta passejada. La "marca" era una cadira gegant instal·lada a la porta de cada botiga per identificar els establiments que en formaven part.

CONSIDERACIONS FINALS

1. Si la introducció de tecnologies modernes pot esdevenir un autèntic factor de canvi social, en la població de la Garriga la indústria del moble ho va ser de manera determinant, fins al punt que aquest fet va suposar un increment del nombre d'habitants en milers de nouvinguts, atrets per una millora en les condicions de vida juntament amb les seves famílies, que gairebé sempre van arrelar per romandre-hi definitivament, almenys, una part.
2. Professionalment, es partia d'un bon bagatge en expertesa: boters, carrossers, moblistes, entre altres especialitats, que van propiciar l'embranchida inicial. En realitat, molts tenien una experiència aconseguida en talles familiars, o bé, s'havien format en societats on s'havia desenvolupat una praxis especialitzada en oficis propers a l'ebenisteria: envernissadors, etc.
3. Tradició i art es conjugaren en un inici, però —poc més tard— emergeix l'emprenedoria, talent i excel·lència. La creativitat en els dissenys i innovacions tecnològiques introduïdes, amb referents als països nòrdics, d'acord amb els models estètics i estilístics italians

van contri
internacio
4. Així matei
van propi
d'una Gar
de la vila t
5. A mode d
els nostre
diria enca
que van
iniciatives

BIBLIOGRA

Aquí, La C
AAVV (19
entre el 21 d
GENERA
antecedents
GENERA
la prehistòria
MAURÍ,
Coment
innovació,

AGRAÏME

A les se
de gran ajut

(fotogràfic: J. Genera Bartolí).

Barri de Ca N'Illa, des

tinats a la venda del
senzillament cercar
ga. Aquesta fou una
el segle XX/inicis del
a la firma Dameson,
de mobiliari, tot fent
a de cada botiga per

or de canvi social, en
terminant, fins al punt
tilers de nouvinguts,
seves famílies, que
na part.

arrossers, moblistes,
tat, molts tenien una
societats on s'havia
envernissadors, etc.

geix l'emprenedoria,
ògiques introduïdes,
i estilístics italians

van contribuir a la fabricació de productes de gran qualitat i prestigi amb reconeixement internacional, mostrats en diverses exposicions organitzades dins del mateix nucli urbà.

4. Així mateix, aquesta ebullició empresarial generà més oportunitats de treball i comerç, que van propiciar l'engrandiment econòmic i demogràfic, que culminaren en la configuració d'una Garriga de gran dinamisme industrial consolidat, que enriqueix encara més la imatge de la vila termal per antonomàsia i d'estiueig, assolida molt abans.
5. A mode de cloenda, fem una reflexió cara el futur. És molt important que sapiguem conservar els nostres mestres artesans i transmetre les tècniques tradicionals dels vells oficis. Però jo diria encara molt més. Cal recuperar també aquell esperit emprenedor i l'afany de construir que van tenir un grup de garriguencs capaços de generar creixement i desenvolupar iniciatives econòmiques amb una important projecció internacional.

BIBLIOGRAFIA

Aquí, La Garriga, núm. 355

AAVV (1994), *Moble català*. Catàleg de l'exposició duta a terme en el Palau Robert, Barcelona, entre el 21 de febrer al 24 d'abril de 1994. Departament de Cultura de la Generalitat.

GENERA i BARTOLÍ, Josep, (2001): *El moble a La Garriga (visió ideològica)*. Protagonistes, antecedents entorn. Impremta moderna, S.C.C.L. Centelles.

GENERA i MONELLS, Margarida. (2020): *La Garriga, un poble amb arrels mil·lenàries. Des de la prehistòria fins a l'època romana*, Ulldecona, Impremta Serra.

MAURÍ, Josep (1954), *Història de la Garriga*, volum III.

Comentaris de diferents regidors de l'Ajuntament de la Garriga, recollits en "Experiència e innovació, la Garriga" Separata revista ASEMCOM, 1998.

AGRAÏMENTS

A les següents persones que han aportat algunes dades que coneixien i que ens han estat de gran ajut. Al senyor Ramon López, tapisser i a la senyora Carmina Boget.